

Курбатова І. С.

доктор юридичних наук,
професор кафедри правоохоронної та антикорупційної діяльності
Навчально-наукового інституту права імені Володимира Великого
ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональної академії управління персоналом»
ORCID ID: 0009-0000-5724-950X

Козаченко О. І.

доктор юридичних наук,
старший науковий співробітник,
провідний науковий співробітник відділу проблем
публічного права
Науково-дослідного інституту публічного права
ORCID ID: 0000-0003-1449-3670

Вацюк В. О.

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри правоохоронної та антикорупційної діяльності,
Навчально-наукового інституту права імені Володимира Великого
ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональної академії управління персоналом»
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8705-6223>

Савка О. І.

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри правоохоронної та антикорупційної діяльності
Навчально-наукового інституту права імені Володимира Великого
ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна академія управління персоналом»;
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1723-3412>

**ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ (ТЕХНІКО-КРИМІНАЛІСТИЧНИХ) ЗНАТЬ
ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ШАХРАЙСТВА У СФЕРІ НЕРУХОМОСТІ**

У статті комплексно досліджено особливості застосування спеціальних (технічних) знань у процесі розслідування шахрайства у сфері нерухомості, зокрема злочинів, пов'язаних із незаконним заволодінням об'єктами житлового фонду на первинному та вторинному ринках. Проаналізовано нормативно-правові, процесуальні та організаційні підстави залучення спеціалістів і судових експертів на різних етапах досудового розслідування, а також визначено межі та форми використання їхніх висновків у доказуванні.

Окрему увагу приділено непроцесуальним формам використання спеціальних криміналістичних (технічних) знань, зокрема консультативній, інформаційно-довідковій та аналітичній діяльності, що сприяє формуванню слідчих версій, оцінці первинних матеріалів та визначенню напрямів подальшого розслідування. Розглянуто значення участі фахівців у проведенні огляду документів, перевірці правовстановлюючих матеріалів, аналізі технічної документації на об'єкти нерухомості, а також у виявленні ознак підроблення чи незаконного втручання до державних реєстрів.

Проаналізовано роль судово-оціночної експертизи у встановленні ринкової вартості об'єктів житлової нерухомості, які вибули з володіння потерпілих унаслідок шахрайських дій, що має принципове значення для правильної кваліфікації кримінального правопорушення, визначення розміру матеріальної шкоди та обґрунтування цивільного позову в межах кримінального провадження. Обґрунтовано необхідність своєчасного призначення експертних досліджень і розширення участі спеціалістів у складних та багатоепізодних справах.

У статті визначено проблемні аспекти взаємодії слідчого, прокурора та експертних установ, зокрема питання повноти формулювання запитань експерту, своєчасності призначення експертиз та належної оцінки їх результатів у сукупності з іншими доказами. Зроблено висновок про доцільність удосконалення механізмів залучення спеціальних знань із урахуванням сучасних цифрових викликів, пов'язаних із функціонуванням електронних реєстрів речових прав та цифровізацією документального обігу.

© Курбатова І. С., Козаченко О. І., Вацюк В. О., Савка О. І., 2025

Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0

Стаття має прикладний характер і спрямована на підвищення ефективності досудового розслідування шахрайства у сфері нерухомості шляхом оптимізації використання спеціальних (технічних) знань, удосконалення тактики призначення та проведення судових експертиз, а також забезпечення повноти, об'єктивності та достовірності доказової бази у кримінальних провадженнях.

Ключові слова: шахрайство, нерухомість, спеціальні криміналістичні технічні знання, судово-оцінювальна експертиза, досудове розслідування, консультативна діяльність, криміналістика, кримінальне право, кримінальний процес, кримінологія.

Kurbatova I. S., Kozachenko O. I., Vatsyuk V. O., Savka O. I. Use of special (technical and criminalistic) knowledge in the investigation of fraud in the real estate sector

The article comprehensively examines the peculiarities of applying special (technical) knowledge in the investigation of real estate fraud, in particular crimes related to the illegal seizure of residential properties on the primary and secondary markets. It analyzes the regulatory, procedural, and organizational grounds for involving specialists and forensic experts at various stages of the pre-trial investigation, and defines the limits and forms of using their conclusions in evidence.

Particular attention is paid to non-procedural forms of using special forensic (technical) knowledge, in particular, advisory, information and reference, and analytical activities, which contribute to the formation of investigative versions, the assessment of primary materials, and the determination of directions for further investigation. The importance of the participation of specialists in the examination of documents, verification of title materials, analysis of technical documentation on real estate objects, as well as in the detection of signs of forgery or illegal interference with state registers is considered.

The role of forensic valuation expertise in establishing the market value of residential real estate that has been lost by victims as a result of fraudulent actions is analyzed, which is of fundamental importance for the correct classification of a criminal offense, determining the amount of material damage, and substantiating a civil claim within the framework of criminal proceedings. The necessity of timely appointment of expert examinations and expansion of specialists' participation in complex and multi-episode cases is substantiated.

The article identifies problematic aspects of interaction between investigators, prosecutors, and expert institutions, in particular, the completeness of questions posed to experts, the timeliness of appointing expert examinations, and the proper assessment of their results in conjunction with other evidence. It concludes that it is advisable to improve the mechanisms for engaging specialised knowledge, taking into account the current digital challenges associated with the functioning of electronic registers of property rights and the digitisation of document circulation.

The article is of an applied nature and aims to improve the effectiveness of pre-trial investigations of fraud in the real estate sector by optimizing the use of special (technical) knowledge, improving the tactics of appointing and conducting forensic examinations, and ensuring the completeness, objectivity, and reliability of the evidence base in criminal proceedings.

Key words: fraud, real estate, special forensic technical knowledge, forensic evaluation, pre-trial investigation, advisory activities, forensics, criminal law, criminal procedure, criminology.

Постановка проблеми. Шахрайство у сфері нерухомості є одним із найбільш складних і поширених видів майнових злочинів, що супроводжується різноманітністю способів підготовки, вчинення та приховування правопорушень. Ці особливості створюють значні труднощі для органів досудового розслідування при встановленні обставин злочину та зборі достовірних доказів. У цьому контексті виникає необхідність залучення фахівців, що володіють спеціальними знаннями, зокрема у сфері оцінки майна, права, фінансів та будівництва, для забезпечення об'єктивності та повноти розслідування. Проблема полягає в тому, що ефективність використання таких знань залежить від правових, організаційних та методичних умов їх застосування, а також від визначення меж консультативної та експертної участі фахівців у кримінальному процесі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми застосування спеціальних знань у кримінальному процесі досліджувалися багатьма вітчизняними й зарубіжними науковцями, які розглядали як загальні теоретичні засади експертної діяльності, так і окремі аспекти використання спеціалістів у розслідуванні конкретних категорій злочинів. Зокрема, у контексті розслідування шахрайства увагу приділяли кримінально-процесуальним і криміналістичним аспектам залучення фахівців та судових експертів; так, О.Г. Костроміна [1] досліджує правові та організаційні основи застосування спеціальних знань для встановлення обставин шахрайських правопорушень та проблеми їхнього використання під час досудового розслідування.

Важливим внеском у розуміння ролі спеціальних знань є роботи О.О. Крапівцева [2], який аргументовано висвітлює процесуальні та організаційні аспекти участі криміналістів і спеціалістів у кримінальному провадженні, зокрема в частині забезпечення доказової бази. Аналіз експертної діяльності у більш широкому контексті пов'язаний із проблематикою застосування спеціальних знань у різних галузях кримінального права; такі аспекти розглядають А.М. Тимчишин [3] та О.В. Ковальова [4], оцінюючи механізми використання спеціалістів для вирішення складних технічних і фактологічних питань, що виникають у ході розслідування правопорушень.

Окремі публікації присвячені саме судово-оцінювальній експертизі: О.М. Шрамко [5] аналізує правові, методичні та організаційні основи проведення оцінки майна в судовій практиці, що має безпосереднє значення для встановлення розміру матеріальної шкоди у кримінальних провадженнях із участю нерухомості. Незважаючи на наявність цих досліджень, у науковій літературі відсутній комплексний аналіз використання

спеціальних знань саме в механізмах розслідування шахрайства у сфері нерухомості, що обумовлює недостатню розробленість проблеми у сучасній теорії та практиці кримінального процесу.

Метою статті є наукове обґрунтування правових, організаційних та методичних засад використання спеціальних знань (техніки) у розслідуванні шахрайства у сфері нерухомості та визначення їхньої ролі у забезпеченні повноти, достовірності та об'єктивності доказової бази на стадії досудового провадження.

Виклад основного матеріалу дослідження. Специфіка розслідування зазначеної категорії шахрайства вимагає від слідчого освоєння інформації з різних галузей знань (цивільно-правової, будівельно-виробничої, економічної, бухгалтерської, комп'ютерної тощо). У ряді випадків лише за допомогою фахівця вдається розмежувати кримінальну діяльність і цивільно-правові відносини, відповідно, дати правильну кримінально-правову оцінку розглянутим діям вже при вирішенні питання про розпочаття кримінального провадження. За участю фахівців з'ясовується коло питань, що виникають в тій чи іншій слідчій ситуації.

Спеціальні (технічні) знання використовуються у двох формах: у процесуальній (призначення експертиз, участь фахівця у слідчих діях, допит фахівця та експерта) та не процесуальній (консультації фахівця, проведення спеціальних досліджень, участь в оперативно-розшукових заходах тощо) [6]. За рішенням слідчого експерти беруть участь у слідчих діях як фахівці, в тому числі для застосування технічних засобів (наприклад, проведення відповідних вимірів під час огляду об'єкта, що будується, огляду апаратно-програмного забезпечення в офісі підозрюваного, застосування аудіо-відеозапису під час проведення слідчих дій тощо) [7]. Дослідна перевірка заяв (повідомлень) про шахрайство в сфері нерухомості практично завжди здійснюється у взаємодії з співробітниками експертно-криміналістичних підрозділів, що виражається у виявленні, фіксації, вилученні, а потім і попередньому дослідженні матеріальних і віртуальних слідів злочину (документів, електронних носіїв інформації, інтернет-сайтів, електронних баз даних тощо).

Судові експертизи призначалися практично по всіх вивчених нами кримінальних провадженнях, а по деяких з них кілька різних, а в окремих випадках (17%) повторні.

Серед умов, що забезпечують оптимальне використання можливостей судових експертиз, у криміналістиці визначено: своєчасність і тактично грамотна послідовність їх призначення, належне інформаційне забезпечення експертиз, правильне формулювання питань, що потребують вирішення в постанові про призначення експертизи [8].

Висновки експертизи часто мають вирішальне значення у встановленні обставин шахрайства та винності осіб, які його вчинили.

За вивченими нами кримінальними провадженнями призначалися такі судові експертизи: почеркознавча (19% вивчених кримінальних проваджень); техніко-криміналістична експертиза документів (14%); судово-економічна, включаючи судово-бухгалтерську та фінансово-економічну (36%); будівельно-технічна (24%), судово-оціночна експертиза (3%); комп'ютерна (4%).

Іноді призначалися комплексні експертизи, наприклад, проектно-будівельна та оціночна, будівельно-технічна та бухгалтерська експертизи, якими вирішувалися такі діагностичні завдання, як встановлення вартості фактично виконаних робіт, будівельних матеріалів, їх відповідності даним звітної документації; обґрунтованість складання проектно-кошторисної документації тощо.

Об'єктами експертного дослідження за розглянутою нами категорією кримінальних проваджень найчастіше є: документи, що містять відомості про фінансово-економічну, бухгалтерську діяльність підприємства, правовстановлюючі документи, підроблені документи; рідше печатки, штампи, технічне обладнання, що використовується для їх виготовлення, електронні носії інформації, будівельні майданчики та недобудовані житлові об'єкти (коли проводяться судово-оціночні експертизи).

Як зазначено вище, найчастіше при розслідуванні розглянутого нами виду кримінального правопорушення призначаються судово-економічна, в тому числі судово-бухгалтерська експертиза. Її сутність, порядок призначення та проведення, значення отриманих при цьому результатів досить докладно представлені в криміналістичній літературі [9]. За вивченими нами кримінальними провадженнями такі експертизи, як правило, призначалися при розслідуванні шахрайства на ринку первинного житла. Так, встановлювалися результати здійснених угод, отриманий дохід і понесені витрати, нараховані та сплачені податки, а в кінцевому підсумку формувалася загальна, але досить повна картина фінансово-економічної діяльності конкретного економічного суб'єкта, причому така, що свідчила про його відносини з іншими суб'єктами.

Найбільш показовою в цьому відношенні є судово-бухгалтерська експертиза, предметом дослідження якої є інформація про господарські операції, що накопичується в документах первинного обліку (договори, проектно-кошторисна документація, акти приймання виконаних робіт, звіти про вартість виконаних робіт тощо) [10]. При цьому вирішувалися діагностичні питання, що стосуються виявлення невідповідностей в обліково-звітних документах в частині, їх величини, механізму їх утворення, його впливу на показники фінансово-господарської діяльності, відхилень від правил ведення обліку та звітності, а також встановлення обставин, пов'язаних з відображенням у бухгалтерських документах операцій прийому, зберігання, реалізації товарно-матеріальних цінностей тощо.

Показовим прикладом застосування судово-бухгалтерської експертизи в дослідженні господарських операцій та встановленні фінансових зловживань є ситуація на українському ринку житлового будівництва,

пов'язана з компанією ТОВ «Аркада». Під час будівництва житлових комплексів «Еврика», «Патріотика» та «Патріотика на озерах» компанія залучила значні кошти інвесторів на підставі договорів участі в пайовому будівництві, проте роботи зведення об'єктів не були завершені. У 2025 році правоохоронні органи повідомили про підозру колишньому керівництву банку «Аркада» та забудовницькій компанії у розтраті понад 110 млн. грн. коштів інвесторів, що стало предметом кримінального провадження [11].

У ході досудового розслідування та судового розгляду було проведено судово-бухгалтерську експертизу, яка дозволила дослідити документи первинного обліку, фінансові звіти та договори з інвесторами, що дало змогу встановити обсяг і порядок використання залучених коштів. Цей випадок ілюструє важливість судово-бухгалтерської експертизи у виявленні порушень при веденні господарської діяльності, зокрема у сфері будівництва та фінансових операцій, що охоплюють значні обсяги коштів громадян, та підкреслює роль експертизи, як інструменту захисту прав інвесторів і контролю за фінансовою дисципліною.

Судова фінансово-економічна експертиза є ще одним видом експертиз, що входить до складу судово-економічних. Вона призначалася для вирішення завдань, що стосуються фінансової діяльності організацій, визначення їх фінансового стану, виконання договірних зобов'язань [9]. При цьому найчастіше нею вирішувалися такі діагностичні питання: чи складений фінансовий план фірми-збудовника обґрунтовано, чи відповідає він рекомендованим вимогам; чи відповідають звітні відомості фірми-збудовника (за конкретний період часу) її фінансовому стану, якщо ні, то які економічні фактори спричинили спотворення звітності; чи є у фірми-збудовника порушення при проведенні банківських і розрахункових операцій (за конкретний період часу); чи не свідчать фінансові операції фірми-збудовника про відволікання грошових коштів з господарського обороту та їх нецільове використання тощо.

Об'єктами фінансово-економічної експертизи також є: документація, що відображає господарську діяльність компанії, результати цієї господарської діяльності, звітність у державних наглядових органах (наприклад, податкова інспекція). Це також договори між фірмою – збудовником і контрагентами, накопичувальні документи бухгалтерського обліку, книга реєстрації господарських операцій, баланс збудовника і додатки до нього, включаючи звіт про фінансові результати та їх використання тощо. Матеріали, що надаються експерту, повинні забезпечувати повноту і наочність діяльності підприємства за досліджуваній період часу, відображати кореляційні зв'язки цієї діяльності з діяльністю контрагентів.

Судова будівельно-технічна експертиза призначалася в основному для встановлення обсягу та якості виконаних робіт; вартості витрачених матеріалів. До цього ж числа входить і комплексна будівельно-технічна та бухгалтерська експертиза, якою вирішувалися діагностичні завдання з метою встановлення вартості фактично витрачених будівельних матеріалів та їх відповідності показникам, відображеним у звітній документації; обґрунтованості складання проектно-кошторисної документації. Об'єктами судової будівельно-технічної експертизи є:

- будівельний майданчик (ділянки території, на яких зводилися житлові об'єкти);
- об'єкти будівництва (житлові будинки, їх недобудовані частини);
- будівельне обладнання та будівельні матеріали;
- будівельно-технічна документація (проектно-кошторисна, дозвільна тощо);
- договори з підрядниками на виконання будівельно-монтажних робіт;
- звітна документація (наприклад, акт приймання виконаних робіт, акт контрольного обміру, звіт про вартість будівельних матеріалів, акт списання цих матеріалів тощо).

Іноді під час розслідування шахрайства на ринку первинного житла вилучалися апаратно-програмні засоби забезпечення бухгалтерської звітності про фінансово-господарську діяльність підприємства. При цьому виникла необхідність проведення комп'ютерної експертизи. Відзначаються випадки призначення цієї експертизи для виявлення та дослідження інформації в мережі Інтернет, за наявності там офіційного сайту фірми-збудовника, за допомогою якого здійснювалася її реклама. Результати вивчених кримінальних проваджень свідчать про те, що найчастіше призначаються питання, що стосуються функціонального призначення апаратного засобу, його фактичного стану та справності, характеристик програмного забезпечення, встановленого на ньому, а також про те, чи є апаратний засіб носієм криміналістично значущої інформації.

Зазначимо, що залежно від слідчої ситуації, що склалася на момент призначення експертизи, перед експертом може бути поставлено ряд інших специфічних питань після попередньої консультації з ним.

За шахрайством, що вчиняється на ринку вторинного житла, найчастіше призначаються судова почеркознавча експертиза та техніко-криміналістична експертиза документів.

Стосовно досліджуваного складу злочину, за допомогою почеркознавчої експертизи вирішувалися в основному ідентифікаційні питання, що стосуються виконавців підписів і рукописних текстів (наприклад, встановлення особи, яка підписала підроблену довіреність, що надає правомочності угоди з квартирою від імені її власника або користувача (за договором соціального найму).

Ставилися на вирішення почеркознавчої експертизи і діагностичні питання, зокрема, що стосуються статевої приналежності, віку, стану особи, яка виконала текст; особливостей обстановки і умов виконання письма; фактів спотворення почерку, допису тексту іншою особою тощо.

Об'єктами дослідження в рамках експертизи були рукописні документи, окремі фрагменти рукописних текстів, короткі записи, що містять літери та цифри, а також підписи.

Судова техніко-криміналістична експертиза документів призначалася для встановлення способу виготовлення або факту підробки документа і використаних для цього технічних засобів, а також відновлення змісту пошкодженого документа. За допомогою даної судової експертизи, залежно від об'єктів дослідження і вирішуваних завдань, проводиться: дослідження реквізитів документів, відбитків друкарських форм матеріалів документів. Об'єктами дослідження в даному випадку виступають документи, щодо автентичності яких виникають сумніви, які містять сліди виправлень, підчисток, змивання, дописок або додруку, а також відбитки друкарських форм.

Найчастіше на дозвіл цієї експертизи ставилися питання про спосіб виготовлення бланка документа, про наявність (відсутність) в ньому змін, про спосіб їх виконання, про справжність відбитка печатки тощо.

З метою встановлення ринкової вартості об'єкта нерухомості призначалася судово-оціночна експертиза. Ріелторські агентства, як відомо, надають довідкову інформацію про вартість таких об'єктів на основі умоглядних уявлень, більш того, нерідко в змові з одним з учасників можливої угоди вона спотворювалася навмисно. Крім того, вартість житла при проведенні судової оціночної експертизи може розраховуватися, виходячи із співвідношення ціни попиту і пропозиції, ціни угод за цивільно-правовими документами, довідкових цін тощо. Тобто при проведенні оціночної експертизи проводиться більш глибоке і точне дослідження, ніж при наданні даних на запит слідчого ріелторськими агентствами.

Законодавством України встановлено, що оцінка об'єкта може здійснюватися сертифікованим оцінювачем за рішенням уповноваженого органу, при цьому чинне законодавство не передбачає окремо постанову слідчого чи прокурора як обов'язкову підставу для призначення судової оціночної експертизи [12]. У цьому контексті доцільно віднести органи досудового розслідування до категорії «уповноважених органів», які мають право призначати оціночні дослідження відповідно до положень статей 233 та 234 Кримінального процесуального кодексу України [12].

Разом із тим, з метою забезпечення правової визначеності та уніфікації практики призначення оціночних експертиз, доцільно передбачити внесення змін до ст. 13 Закону України «Про судову експертизу», доповнивши перелік органів, які уповноважені призначати оціночну експертизу, органами досудового розслідування [13]. Таке уточнення забезпечило б чітке законодавче регулювання процедури та зміцнило позиції експертної діяльності у системі кримінального провадження.

Дослідження положень Закону України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну діяльність оцінювачів» дозволяє зробити висновок, що вимоги до звіту про оцінку об'єкта фактично аналогічні вимогам, що пред'являються до висновку судового експерта [14]. Застосовувані під час оцінки методики та правила оцінки об'єктів свідчать про використання оцінювачем спеціальних знань, спрямованих на встановлення вартості об'єкта, який вибув із володіння внаслідок неправомірних або шахрайських дій.

Слід також зазначити, що Наказ Міністерства економіки України від 19.12.2011 № 1710 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо проведення оцінки майна, майнових прав та об'єктів підприємницької діяльності» встановлює вимоги до звітів про оцінку, порядок проведення оцінки та використання відповідних методик [15]. Положення цього документа дозволяють проводити оцінку майна та звітів про його вартість у разі сумнівів у правильності оцінки або незгоди з результатами, що створює підстави для призначення судово-оцінювальної експертизи.

Викладене свідчить, що вимоги, встановлені для оціночної діяльності в Законі України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну діяльність оцінювачів», фактично відповідають положенням про судово-експертну діяльність, надаючи слідчому можливість призначати судово-оцінювальну експертизу житла для визначення суми матеріальної шкоди, завданої злочинцем [14].

У постанові слідчого про призначення такої експертизи, як підстава може зазначитися необхідність застосування спеціальних знань в галузі оціночної діяльності для встановлення реальної вартості житлового приміщення (або комплексу житлових приміщень), яке вибуло з володіння власника внаслідок шахрайських дій [12].

Відповідно до поставленого перед експертом завдання, щодо встановлення обставин скоєння злочину можуть бути сформульовані питання, відповіді на які дозволяють достовірно визначити ринкову вартість житла на момент вчинення правопорушення, що забезпечує обґрунтованість висновків експерта при визначенні розміру завданих збитків [15].

До розпорядження експерта слідчий повинен надати всі необхідні матеріали, що стосуються об'єкта оцінки. Крім того, експерту необхідно забезпечити доступ до житла з метою його огляду. До висновку експерта-оцінювача повинні пред'являтися точно такі ж вимоги, як і до висновків інших експертів. Проведення судової оціночної експертизи, слід визнати, є найбільш достовірним способом доведення матеріальної шкоди, заподіяної шахрайством у сфері нерухомості [5].

Непроцесуальна форма використання спеціальних знань, що виражається, перш за все, в консультативній та довідковій діяльності осіб, які ними володіють, покликана забезпечити ефективну допомогу слідчому у розкритті та розслідуванні шахрайств, що вчиняються у сфері нерухомості [1]. Необхідність такої допомоги обумовлена різноманітністю способів підготовки, вчинення та приховування даного виду

злочинів, труднощами, що виникають перед органами розслідування при з'ясуванні обставин, що підлягають встановленню, описаних раніше [16].

Висновки. Проведене дослідження дозволяє стверджувати про доцільність розширення консультативної функції фахівців, які застосовують спеціальні знання, як у державних експертних установах, так і в інших організаційних структурах, включно з освітніми та науковими закладами.

1. Найчастіше консультативна допомога використовується в ситуаціях, пов'язаних:

– з підготовкою матеріалів для проведення експертизи та постановки питань експерту.

– з оцінкою слідчим висновку експерта. Ускладнення експертних завдань і методів їх вирішення, наявність у висновках необхідних згадок про використані методи дослідження, про зміст яких слідчий не має належного уявлення, ускладнюють оцінку слідчим правильності висновків експерта.

2. Консультація обізнаної особи при підготовці слідчого до допиту підозрюваного, потерпілого, свідка виражається в роз'ясненні специфічних областей знань у сфері будівництва, бухгалтерії, банківської справи тощо, постановці питань, підборі нормативно-правової бази, довідкових матеріалів.

3. Консультація обізнаної особи, щодо визначення матеріальних і віртуальних слідів, що підлягають вилученню в ході виїмки, пошуку під час обшуку, допомога у встановленні ступеня значущості цих слідів для розслідування.

4. Використання допомоги фахівця без проведення дослідження в результаті орієнтоване на підвищення професіоналізму слідчого в специфічних галузях знань, з якими йому доводиться стикатися в ході розслідування кримінального провадження.

Список використаних джерел:

1. Костроміна О. Г. Використання спеціальних знань під час досудового розслідування шахрайства: кримінально-процесуальний і криміналістичний аспект. *Вісник МУ: Серія: Право*. 2023. № 14. С. 79–85. URL: <https://visnyk.mu.edu.ua/index.php/pravo/article/view/155>

2. Крапівцев О. О. Забезпечення участі спеціаліста-криміналіста в кримінальному судочинстві на стадії досудового розслідування: процесуальні та організаційні аспекти. *Криміналістичний вісник*. 2021. Т. 35, № 1. С. 58–69. URL: <https://visnyk.dndekc.mvs.gov.ua/index.php/visnyk/article/view/132>

3. Тимчишин А. М. Деякі аспекти використання спеціальних знань у розслідуванні кримінальних правопорушень. *Історико-правовий часопис*. 2023. № 1. С. 34–42. URL: <https://chasopys.hl.vnu.volyn.ua/index.php/chasopys/article/view/139>

4. Ковальова О. В. Правові засади використання спеціальних знань під час інформаційного забезпечення досудового розслідування. *Київський часопис права*. 2022. № 1. С. 168–175. URL: <https://kyivchasprava.kneu.in.ua/index.php/kyivchasprava/article/view/150>

5. Шрамко О.М. Сутність та особливості проведення судової оціночної експертизи. *Інноваційна економіка*. 2019. № 5–6. С. 45–53. URL: <https://inneco.org/index.php/inneco/uk/article/view/86>

6. Кривун С. І. Використання спеціальних знань під час розслідування нецільового використання бюджетних коштів [Електронний ресурс] / С. І. Кривун ; Нац. акад. внутр. справ. Київ, 2025. URL: <https://elar.navs.edu.ua/handle/123456789/37024>

7. Карпенко Є. Ю., Копайгор І. О. Теоретичні основи судово-бухгалтерської експертизи. *Економіка і регіон*. 2023. № 1(88). С. 121–127. DOI: 10.26906/EiR.2023.1(88).2882. URL: <https://journals.nupp.edu.ua/eir/article/view/2882>

8. Чередник К. О., Чаплинський К. О. Теоретичні засади методики розслідування шахрайства на ринку нерухомості / К. О. Чередник, К. О. Чаплинський. Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2020. 244 с. URL: <https://er.dduvs.edu.ua/handle/123456789/4944>

9. Артюх-Пасюта О. В., Кравченко А. П., Товста С. П. Судово-економічна експертиза в Україні: теоретико-методичний аспект [Електронний ресурс]. *Economics, Finances, Law*. 2020. URL: <https://elar.navs.edu.ua/items/3f198c78-3626-429f-8268-ff8da54cc604>

10. Стельмах Н. Інформаційне забезпечення судово-бухгалтерської експертизи. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2020. № 3. С. 45–53.

11. Ексголова правління банку «Аркада» отримав підозру у розтраті 110 млн грн. *LIGA.net*. 2025. 4 березня. URL: <https://biz.liga.net/ua/all/nedvizhimost/novosti/eksholova-pravlinnia-banku-arkada-otrymav-pidozru>

12. Кримінальний процесуальний кодекс України: від 13.04.2012 № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України*, 2012, № 37-38, ст. 380. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>

13. Закон України «Про судову експертизу»: від 02.06.1994 № 160/94-ВР. *Відомості Верховної Ради України*, 1994, № 31, ст. 327. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160/94-%D0%B2%D1%80>

14. Закон України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну діяльність оцінювачів»: від 22.09.2011 № 2658-VI. *Відомості Верховної Ради України*, 2011, № 45, ст. 226. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2658-17>

15. Наказ Міністерства економіки України «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо проведення оцінки майна, майнових прав та об'єктів підприємницької діяльності»: від 19.12.2011 № 1710. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1710-11>

16. Чалий Б.Ю. Можливості судової експертизи у розв'язанні тактичних завдань при розслідуванні рейдерських нападів. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2025. № 3. С. 45–53. URL: <https://visnyk.univd.edu.ua/index.php/VNUAF/article/view/938>

Дата надходження статті: 06.08.2025

Дата прийняття статті: 25.08.2025

Опубліковано: 01.10.2025